

Katja Huumo

Valheita viran puolesta?

Helsingin apulaiskaupunginjohtaja Pekka Korpisen veri kuohahti keväällä 2001. Hän huomasi, että Helsingin sotienjälkeistä kaupunkisuunnittelua koskeva artikkeli oli virheitä täynnä. Huolta lisäsi se, että virheiden julkaisuareena oli Helsingin lähihistoriaa kuvaavan kirjasarjan toinen osa.

Lämmin kesä ei Korpista lepyttänyt. Valheen julistaminen kaikelle kansalle suututti tätä vielä elokuussa siinä määrin, että Korpinen kirjoitti aiheesta *Helsingin Sanomiin*. Lehti julkaisi kirjoituksen kaupunkisivuillaan 9. elokuuta 2001. Kirjoituksen painoarvoa lisäsi samana päivänä ilmestynyt Korpisen haastattelu, jonka kaupunkitoimitus nosti päivän pääjutuksi.

Haastattelun otsikko nostaa historioitsijan niskavillat pystyyn. Lihavoitu Times Roman julistaa, että Korpinen "syyttää Helsingin historiikkaa valheelliseksi". Haastattelussa tämä kertoo tyrmistyneensä historiikin "metodisesta anarkismista". Tällä Korpinen tarkoittaa lähinnä sitä, että kaupunkisuunnittelusta kertovan luvun kirjoittanut tutkimusprofessori Harry Schulman ei ollut haastatellut kirjaa varten Korpista itseään, vaan pohjasi tietonsa "legendoihin" ja "mielipiteisiin". Apulaiskaupunginjohtaja olisi kuulemma voinut siltä istumalta oikoa monta virheellistä faktaa. Korpista huolesti erityisesti se, että kirjan sisältämä väärä tieto jää elämään ja muuttuu ajan myötä "viralliseksi totuudeksi". Korpisen kauhu kiteytyy sanoihin: "Minulle heräsi pelko, että voiko olla niin että historian kirjoitus on satunnaisten lähteiden referointia".

Lehden sisäsivuilla Korpinen ruotii omassa kirjoituksessaan historiikin kömmähdyksiä sivu sivulta. Tämä pahoittelee, että lähihistoriaa katsotaan aina "aikalaiskuohun sumentamien silmälasien läpi". Asioita kun ei saisi kuvata "niin kuin lehtiä lukemalla niiden olisi luullut tapahtuneen". Lopussa Korpinen toteaa lakonisesti: "Totuuden näkökulmasta vahinko lienee peruuttamaton."

Ei tarvitse olla ihmelapsi havaitakseen, että "totuuden näkökulma" tarkoittaa tässä tapauksessa

apulaiskaupunginjohtajan näkökulmaa. Kaupunkisuunnittelusta vastaava Korpinen haluaa – luonnollisesti – oikoa virheitä, jotka koskevat hänen omaa vastuualuettaan. Töölönlahtea ei ole suunniteltu yksittäisten kiinteistökauppojen ehdoilla, vaikka historiankirja niin väittää, ja niin edelleen. Ymmärrän Korpista hyvin. Jos kyseessä on ainoaksi jäävä tutkimus aiheesta ja jos Töölönlahdesta tulee ruma, on Korpisen valinta syntipukiksi ilmeinen.

Korpinen sai huolelleen siinä määrin palstatilaa, että nukkunee taas yönsä hyvin. Tiedonvälityksen tasapuolisuuden nimissä seuraavan päivän *Helsingin Sanomissa* oli historiikin kirjoittaneen Harry Schulmanin haastattelu. Toimittaja Olli Pohjanpalon mukaan tämä "viileä tiedemies" kertoo historiikin tietojen pitävän pääosin paikkansa, vaikka pieniä mokia aina sattuu. Schulmanin mukaan päätös jättää Korpinen haastatteleematta oli Helsingin kaupungin historiatoimikunnan tekemä. Lisäksi Schulman kertoo lähteinään olleen muun muassa muita haastatteluja ja kartta-analyysi. Tämä toisin sanoen vastaa Korpisen syytöksiin tämän omilla termeillä. Niin metsä vastaa...

Korpisen kauhu toi kuin varkain historiantutkimuksen ydinkysymykset esiin yhdellä Suomen näkyvimmistä forumeista. Miten "virallinen totuus" rakentuu ja kuka sitä rakentaa? Miksi yksi totuus on parempi kuin toinen? Minkälaisen prosessin tuloksena muovautuu tutkijan ja lukijan näkökulma tutkimuskohteesta? Harva historian metodiopas riepoo asioita yhtä suoraan kuin *HS*. Elämä on valintoja täynnä, niin myös historiantutkimus, ja mielestäni on kerrassaan aiheellista kysyä, voiko historiantutkijoiden tarjoamaan kuvaan totuudesta luottaa.

Historiantutkijat rakentavat kuvaa menneestä ja nykypäivästä. Kuvia on yhtä monta kuin on tutkijaa ja lukijaa. Toisia tutkimuksia arvostetaan, toisia arvostellaan. Toisia ei saa arvostella. Toisia on pakko lukea tenttiin. Toisissa veri vuotaa tasaisille tantereille, toisissa helkkyvät wanhan ajan tavat ja tarinat. Toiset myyvät ja toista ei osta pirukaan.

Tuskin yksikään tutkija ajattelee (tai julkeaa sanoa ääneen), että oma tutkimus kertoo kattavasti totuuden menneestä. Me historioitsijat olemme päinvastoin sangen halukkaita tunnustamaan, että tavallisina kuolevaisina emme pysty saamaan aikaan täydellistä kuvaa totuudesta. Olemmehan oppineet jo peruskurssilla, että lähteet on aikanaan valikoitu ja niissä on puutteita. Itsessämme puutteita ei ole.

Emme puhu yleisesti faktojen *rakentamisesta* tai totuuden *tuottamisesta*. Sanomme yrittävämmme otsa hiessä päästä käsiksi totuuteen, joka löytyy jos tarpeeksi jaksaa kaivaa.

Miksi yksikään historioitsija ei reagoinut Korpisen hätään, vaikka tämä heitti julkisesti ilmaan tukun erinomaisia kysymyksiä? Miksi emme ryhtyneet pohtimaan, mistä oikea tieto tulee? Ehkä emme tiedä. Ehkä emme halua tietää. Ehkä kysymys oli epäoleellinen. Ehkä haluamme pitää yhä yllä kuvaa siitä, että oikeaoppisella lähdekritiikillä ja huolellisella kysymyksenasettelulla pääsemme mahdollisimman lähelle sitä asiaintilaa, jota toistamme vieraskielisenä mantrana: *wie es eigentlich gewesen ist*.

Mielestäni Korpisen pelko satunnaisesta lähteiden referoinnista sekä lehtijuttujen ja mielipiteiden vaikutuksesta historiankirjoitukseen on erittäin aiheellinen. Lyhyesti: jokaisen historiakirjan tarjoilema kuvaus asioiden tilasta rakentuu osana prosessia, johon vaikuttavat mm. tutkija, tämän puoliso, lapset, kollegat, luetut pää- ja sivuaineet, työpaikka, kannettava tietokone tai sen puute, tutut ja vieraat kielet, käytetyt ja käyttämättömät lähteet, arkistovirkailijan ahkeruus, päivän lounaat, kuukautiset, ummetus, raitiovaunuvuorot ja kauppojen aukioloajat.

Korpisen sättimät lehtikirjoitukset ja "legendat" vaikuttavat niin ikään maailman hahmottamiseen ennen ja nyt. Siinä missä television suloinen Dolly-lammas piilottaa geenimanipulaation valkoisen villansa keskelle, historioitsija kätkee tutkimustyön arjen kauas lukijan silmistä. Ja kuitenkin me historioitsijat rakennamme faktojamme inhimillisen voimattomina ns. ulkoisille vaikuttimille. Me tuotamme todellisuutta, emme kaiva sitä esiin historian hämäristä arkistojen aukioloaikoina.

Olen Korpisen kanssa täysin samaa mieltä siitä, että tieteessä pitää pyrkiä mahdollisimman oikeisiin tietoihin – kunhan tekee itselleen ja muille selväksi, mitä tarkoittaa oikealla tiedolla ja kenen kannalta tieto kulloinkin on oikeaa. Tällöin ei tarvitse huolestua siitä, että tuottaa virallista valhetta ja vielä virka-aikana.

Apulaiskaupunginjohtajamme sanoo suhtautuvansa nykyään "hyvin epäilevästi kaikkeen historian kirjoitukseen". Harmi, että Korpisen piti käydä tunnerekisteristään monta mustaa kosketinta läpi päätyäkseen näin hyvään lopputulokseen.

* * *

Kirjoittaja Katja Huumo on FM ja tekee jatkotutkimusta Helsingin yliopiston historian laitoksessa.

ENNEN JA NYT

Historian tietosanomat